

ЛІНГВО-КОГНІТИВНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ ЕВФЕМІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Голофост В.Г., студ. ПР-51,
Свирид А.М., викладач

У кожній мові є слова, які інстинктивно замовчуються, тому що вважаються непристойними, грубими, надто різкими, нетактовними чи недоречними. І тому об'єкти чи явища, які вони характеризують, часто описуються не прямо, а за допомогою субститутів, які називаються *евфемізмами*.

Евфемія віддавна привертала увагу вчених як особливий стилістичний троп, що використовується для словесного пом'якшення, або фігура, що полягає у використанні слова не в прямому, а в переносному значенні. Евфемізми почали вивчати з минулого століття.

Евфемізм є наслідком лексичного табу (заборони), який завдяки різного роду упередженням, марновірствам, релігійним віруванням накладається на вживання назв певних предметів і явищ навколишнього світу, внаслідок чого людина вдається до виразів іносказань. Характерно, що нові позначення «непристойних» предметів і явищ з часом втрачають характер евфемізмів, починають сприйматися як пряма вказівка на «непристойний» предмет і в свою чергу стають «непристойними».

Серед груп фразеологічних евфемізмів розрізняють:

1. Назви смерті, вмирання та всього, що з цим пов'язане: *to pass away, to expire, to depart one's life, to join the majority* // *піти з життя, відійти у вічність, піти за вічну межу, почити вічним сном, навіки заснути, упокоїтися*.

2. Розмовні евфемістичні замітники, що називають злочини, людські пороки та їх наслідки, а також явища, про які неприємно згадувати: *to hit the bottle* // *закладати за комір, заглядати у чарку* – замість *пити, бути п'яницею*; *to tell stories* // *вигадувати* – замість *брехати*; *not right in the head* // *несовна розуму* – замість *недоумкуватий*; *loo* // *одне місце* – замість *туалет*.

3. Одиниці, пов'язані з релігійними уявленнями. Це вживання слів *the Lord, the Supreme Being, Heaven, goodness* // *Творець, Спаситель, Небеса* замість *God - Бог*, а також *the Prince of Darkness, the deuce, the Evil One, the dickens, old Nick, old Harry* // *володар тьми, лукавий*,

зрадник, біс, грець, нечиста сила, нечистий, рогатий злий дух, щезник, лихий, той, не при хаті згадуючи замість Devil - чорт.

4. Евфемізми, що називають бідність, скрутне фінансове становище: *be in Queer Street, live from hand to mouth, not to have a shirt to one's back, not (to have) a penny to bless oneself with, without a penny to one's name, keep body and soul together, make (two, both) ends meet* // жити з дня на день, перебиватися, не мати за душею ні копійки, зводити кінці з кінцями, сидіти на бобах, вітер в кишені.

5. Одиниці, що позначають психічні розлади (що призводить до неправоздатності): *be out (take, leave) of one's senses, be off one's nut, go nuts, soft (touched, weak) in the head, a strange bird, a weird (strange) customer, a weird (strange) card (duck)* // бути несповна розуму, без царя в голові, не всі вдома.

6. Евфемізми, які називають деякі стани та дії, що пов'язані зі сферою фізіології: *pay a call, a call of nature, in the straw, in a (the) family way, in nature's grab, not a stitch on, in a state of nature, in one's skin* // сходити до вітру, в чому мати народила.

7. Номінації, що стосуються сексуальної сфери: *a lady of easy virtue, a light (easy) woman, a real battleaxe, a house of ill fame, make love* (у другому значенні) // жінка легкої поведінки, розпусниця, кохатися, займатися коханням.

8. Евфемізми, що позначають вік та інші поняття, пов'язані з цією сферою: *elderly - active-lifestyler, advanced in years, bat, bidy, chronologically-gifted*, // бабуля, дідуля.

Вагома частка евфемістичних субститутів виникла під впливом поширених в англomовному світі феміністичних поглядів. Американські редактори виправляють гендерні форми слів (*gender specific forms*), які мають своєю складовою лексему *man* або суфікси жіночого роду *-ix, -ess, -ette*, на такі, що не містять показників роду. Подібне явище одержало назву інклюзивної мови (*inclusive language*). Це така мова, яка містить в собі поняття та способи номінації представників обох статей, мова, в якій існують засоби позначення не тільки чоловіків, а й жінок. Новітнішою тенденцією сьогодні є перетворення інклюзивної мови на ексклюзивну – тобто таку, що позначає лише жінок. Функціонування інклюзивної та ексклюзивної мови становить досить великий інтерес для дослідження в лексико-семантичному аспекті та для вирішення можливих перекладацьких проблем та питань, що виникають у зв'язку з передачею особливостей англійської інклюзивної мови іншими національними мовами.